
Arthapanchakam

అర్థపంచకమ్

Document Information

Text title : Arthapanchakam

File name : arthapanchakam.itx

Category : raama, panchaka

Location : doc_raama

Proofread by : Mrityunjay Rajkumar Pandey

Description/comments : Hanumatsanhita Hanumad-AgastyasaMvAde

Latest update : June 9, 2024

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

June 9, 2024

sanskritdocuments.org

అర్థపంచకమ్

శ్రీఅగస్త్య ఉవాచ -

కథం శ్రీరామే సమ్ప్రీతిర్జాయతే పవనాత్మజ ।

గృహదారకుటుమ్బేషు! వైరాగ్యఞ్చ కథం భవేత్ ॥ ౧॥

అర్థ - శ్రీఅగస్త్యుజీ బోలే, హే పవనాత్మజ! భగవాన్ శ్రీరామమేం సమ్యక్ ప్రీతి కిస ప్రకార ఉత్పన్న హో జౌర గృహ, పత్నీ తథా పరివారనే వైరాగ్యకైనే హో? యహ ఆప అనుగ్రహ కరకే ముయే బతాపఁ ।

శ్రీహనుమాన్ ఉవాచ -

కుమ్భోద్భవపరశ్రేయః శ్రృణుష్య తే వదామ్యహమ్ ।

గోపనీయం గోపనీయం గోపనీయఞ్చ సర్వదా ॥ ౨॥

అర్థ - శ్రీహనుమానజీ బోలే హే కుమ్భోద్భవ అగస్త్య! సునియే మైం ఆపకో పరమ కల్యాణకారక తత్త్వకా ఉపదేశ కరతా హూఁ । యహ తత్త్వ సర్వకాలమేం గోపనీయ హై, గోపనీయ హై, గోపనీయ హై ।

జ్ఞేయ -

జ్ఞేయం ప్రాప్యస్య రామస్య రూపం ప్రాప్తుస్తథైవ చ ।

ప్రాప్త్యుపాయం ఫలఞ్చైవ తథా ప్రాప్తివిరోధీ చ ।

అర్థపంచకమేతత్తు సజ్జేపేణ వదామి తే ॥ 3॥

అర్థ - ప్రాప్య (ప్రాప్త కరనే యోగ్య)శ్రీరామచన్ద్రజీకే స్వరూపకో, ప్రాప్తా (ప్రాప్తి కరనే వాలా)జీవాత్మాకే స్వరూపకో తథా శ్రీరామచన్ద్రజీకీ ప్రాప్తికే ఉపాయ, ఫల ఏవం ప్రాప్తికే విరోధీ ఇన పాఁచ తత్త్వోజ్ఞోఁ జాననా చాహిప । మైం తుమనే ఇన్ద్రిం పాఁచ అర్థోజ్ఞోఁ సజ్జేపమేం కహతా హూఁ ।

ప్రాప్య -

దివ్యానన్దగుణః శ్రీమాన్ దివ్యమక్కులవిగ్రహః ।

షడ్గుణైశ్చర్యసమ్పన్నో మనోవాచామగోచరః ॥ ౪॥

అర్థ - ఆసీమ కరుణా వరుణాలయ శ్రీరామచంద్రజీ అప్రాకృత అనన్త (అపరిమిత)గుణ వాలే హైం । శ్రీజీకే సాధ నిత్య సమృద్ధి రఖనే వాలే హైం । దివ్యమణ్ణల విగ్రహాకో ధారణ కరనే వాలే హైం । షడ్గుణ ఔర ఐశ్వర్యసే సమృన్న హైం । మన, వాణీకే అవిషయ హైం ।

వేదవేద్యః సర్వసాక్షీ సర్వోపాస్యః స్వతన్త్రకః ।

నిత్యానాం నిజభక్తానాం భోగ్యభూతః శ్రియః పతిః ॥ ౫ ॥

అర్థ - భగవాన్ శ్రీరామచంద్రజీ వేదోక్తే ద్వారా జ్ఞేయ హైం, సభీకే సాక్షీ హైం । సభీకే ఉపాస్య తథా స్వతన్త్ర హైం । వే పరామ్బా శ్రీసీతాజీకే పతి హైం । నిత్య తథా సభీ నిజ భక్తోక్తే భోగ్య హైం ।

బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం కారణం సర్వవ్యాపకః ।

మూలం తుహ్మవతారాణాం ధర్మసంస్థాపకః పరః ॥ ౬ ॥

అర్థ - పరబ్రహ్మ శ్రీరామ బ్రహ్మ, విష్ణు ఔర మహేశకే కారణ ఔర సర్వవ్యాపక హైం, సభీ అవతారోక్తే మూల ధర్మసంస్థాపక తథా పర హైం ।

ద్విభుజశ్చాపభృచ్చైవ భక్తాభీష్టప్రహారకః ।

వైదేహీవల్లభోర్నిత్యం కైశోరే వయసి స్థితః ।

ఏవం భూతశ్చ జ్ఞాతవ్యో రామో రాజీవలోచనః ॥ ౭ ॥

అర్థ - దో భుజాఓం వాలే ధనుర్ధర శ్రీరామ భక్తోక్తే అభీష్టకీ పూర్తి కరనే వాలే హైం । వే విదేహతనయాకే ప్రియ తథా సదా కిశోరావస్థామేం రహనే వాలే హైం । ఇన ప్రకార రక్త కమలకే సమాన నేత్రోం వాలే శ్రీరామకో జాననా చాహిప ।

ప్రాప్తా -

స్థూలసూక్ష్మకారణతో భిన్నం కోషాచ్చ పఞ్చకాత్ ।

జాగ్రత్స్వప్నాద్వ్యవస్థానాం సాక్షీభూతం తు సర్వదా ॥ ౮ ॥

అర్థ - జీవకా స్వరూప స్థూల, సూక్ష్మ ఔర కారణ ఇన శరీరత్రయ తథా పచఞ్కోశోనే భిన్న హై । యహ జాగ్రత తథా స్వప్నాది అవస్థాఓజ్ఞా సాక్షీ తథా సర్వదా విద్యమాన రహనే వాలా హై ।

చిదానన్తమయం నిత్యం దివ్యవిగ్రహసంయుతమ్ ।

అఖణ్డైకరసజ్జైచైవ కైశోరే వయసిస్థితమ్ ॥ ౯ ॥

ద్విభుజం సత్త్వసమృన్నమీశనేవాప్రయోజనమ్ ।

ప్రభోర్నియామ్యం శేషత్వం జ్ఞాతవ్యం స్వస్వరూపకమ్ ॥ ౧౦ ॥

అర్థ - జీవాత్మస్వరూప చిదానందమయ, నిత్య, ప్రభు కా నియామ్య తథా శేష హై । యహ శుద్ధ సత్త్వమయ, కిశోరావస్థా మేం స్థిత, అఖణైకరస దో భుజాఙం వాలే దివ్య శరీర సే యుక్త హై । ఈశ్వర కీ సేవా కరనా ఇసకా ప్రయోజన హై, ఇస ప్రకార అపనే స్వరూపకో జాననా చాహివ ।

ప్రాప్తి కే ఉపాయ -

సర్వభూతదయావైవ సర్వత్ర సమదర్శనమ్ ।

అన్యత్రానిందనం చైవ స్వేషేన్నేహాధికం తథా ॥ ౧౧॥

గురావీశ్వరబుద్ధిశ్చ తదాజ్ఞాపరిపాలనమ్ ।

స్వేశస్య తజ్జనానాం సేవనం మాయయా వినా ॥ ౧౨॥

ప్రభోః కృపావలమిప్పత్వం భోక్తవ్యం తత్సమర్పితమ్ ।

సచ్ఛాస్త్రేషు చ విశ్వాసః ప్రాప్త్యుపాయమిహోచ్యతే ॥ ౧౩॥

అర్థ - సభీ ప్రాణియోం కే ప్రతి దయా కరనా, సభీ మేం సమదర్శన కరనా, కిసీ కీ నిన్దా న కరనా, అపనే ఇష్ట మేం అధిక స్నేహ కరనా, గురు మేం ఈశ్వరబుద్ధి రఖనా, ఉనకీ ఆజ్ఞా కా సమ్యక్ ప్రకార సే పాలన కరనా, అపనే ఆరాధ్య ఔర ఉనకే భక్తోం కీ కపట కే బినా సేవా కరనా, ప్రభు కీ కృపా కా ఆశ్రయ లేనా, భగవత్సమర్పిత పదార్థోం కా సేవన కరనా, యే ఇస గ్రన్థ మేం ప్రాప్తి కే ఉపాయ కహే జాతే హైం ।

ఫల -

ప్రారబ్ధం పరిభుజ్యాథ భిత్వా సూర్యాది మణ్డలమ్ ।

ప్రకృతేర్మణ్డలం త్యక్త్వా స్నాత్వా తు విరజామ్భసా ॥ ౧౪॥

సహసనం దేహద్వయం విసృజ్య విరజో భవత్ ।

అతివేగేన తాం తీర్త్వా ప్రాప్య సాకేతకం తథా ॥ ౧౫॥

ప్రవిశ్య రాజమార్గేణ సప్తావరణసంయుతమ్ ।

నానారత్నమయం దివ్యం శ్రీరామభవనం శుభమ్ ॥ ౧౬॥

తత్ర శ్రీ భరతాద్వైశ్చ సేవ్యమానం సదా ప్రభుమ్ ।

విరాజమానం వైదేహ్యై రత్నసింహాసనే శుభే ॥ ౧౭॥

స్వభావనయా శ్రీరామం ప్రాప్య సర్వసుఖప్రదమ్ ।

పరానందమయో భూత్వావస్థానం ఫలముచ్యతే ॥ ౧౮॥

అర్థ - జీవాత్మా స్వకృతభక్తి (రామాకారవృత్తి)నే అపనే ఆరాధ్య ప్రభు కా సాక్షాత్కార కరకే, ప్రారబ్ధ కర్మ కో భోగకర, దేహత్యాగకర, సూర్యాదిమణ్డలతోం కా భేదన కరకే, ప్రకృతి కీ సీమా కా త్యాగ కరకే, విరజా నదీ కే జల సే స్నాన కరకే, వహీ వాసనా కే సహిత కారణ

శరీర ఔర నూక్ష్య శరీర కో ఛోడకర, నిర్మల హాకర, అతివేగ సే విరజా కో పారకర,
అప్రాకృత దివ్య సాకేత ధామ కో ప్రాప్త కరకే, రాజమార్గ కే ద్వారా సప్త ఆవరణోం సే
యుక్త, నానారత్నోం సే నిర్మిత, అతాకిక ఔర శుభ జగన్నియంతా ప్రభు కే భవన మేం
ప్రవేశ కరకే, వహా, శ్రీభరతాది కే ద్వారా సదా సేవిత, శుభరత్నసింహాసన మేం వైదేహీ కే
సాధ విరాజమాన, సభీ కో సుఖ ప్రదాన కరనే వాలే కరుణామూర్తి శ్రీరామచన్ద్ర కో ప్రాప్త
కరకే, అత్యంత ఆనందమయ హాకర రహనా ఫల కహా జాతా హై ।

ప్రాప్తి కే విరోధీ -

అనాత్మన్యాత్మబుద్ధిస్తుస్వాత్మశేషిత్యభావనా ।

భగవద్దాస్యవైముఖ్యం తదాజ్ఞోల్లజ్ఞనం తథా ॥ ౧౯ ॥

బ్రహ్మేశేన్ద్రాదిదేవానామర్చనం వన్దనాదికమ్ ।

అసచ్ఛాస్త్రాభిలాషశ్చసచ్ఛాస్త్రస్యావమాననమ్ ॥ ౨౦ ॥

మర్త్యసామాన్యభావేన గుర్వాదౌ నాతిగౌరవమ్ ।

స్వాతన్త్ర్యం చాప్యహాజ్కారో మమకారస్తథైవ చ ॥ ౨౧ ॥

ద్వాదశీవిముఖత్వం చ హ్యకృత్యకరణం తథా ।

జ్ఞేయం విరోధిరూపం తు స్వస్వరూపస్య సర్వదా ॥ ౨౨ ॥

అర్థ - అనాత్మా మేం ఆత్మబుద్ధి కరనా, అపనే కో శేషీ సమర్పనా, శ్రీభగవాన్ కే ప్రతి
దాసభావ సే విముఖ రహనా, శ్రీభగవాన్ కీ ఆజ్ఞా కా ఉల్లజ్ఞన కరనా, బ్రహ్మ-శివ తథా
ఇన్ద్రాది దేవతాఁకీ అర్చనా ఔర వన్దనాది కరనా, అసత్ శాస్త్రోం కీ అభిలాషా కరనా, సత్
శాస్త్రోం కీ అవహాలనా కరనా, సామాన్య మనుష్యభావ కరకే శ్రీగురు ఆది మేం అతి గౌరవ
న కరనా, అపనీ స్వతన్త్రతా, అహంతా-మమతా, ఏకాదశి-ఉపవాస సే విముఖ రహనా తథా
శాస్త్ర నిషిద్ధ కర్మోం కో కరనా యే సభీ సర్వకాల మేం అపనే అన్తర్యామీ బ్రహ్మస్వరూపకీ
ప్రాప్తి కే విరోధీ హైం । ఇన సబకో జాననా చాహిం ।

ఏవం తత్త్వపరిజ్ఞానాదాచార్యానుగ్రహేణ హి ।

తత్క్షణాజ్ఞానకీనాథే ప్రీతిర్నిత్యాభిజాయతే ॥ ౨౩ ॥

అర్థ - ఇన ప్రకార మహాన్ ఆచార్య కే అనుగ్రహ సే ఉక్త ప్రాప్య ఆది పాఠోం తత్త్వోం కా
జ్ఞాన ప్రాప్త కరనే సే ఉసీ క్షణ శ్రీజానకీనాథ మేం నిత్య ప్రీతి హో జాతీ హై ।

- ఇతి శ్రీ హనుమత్సంహితాయాం హనుమదగస్త్యసంవాదే షష్ఠాధ్యాయాన్తర్గతే అర్థపఞ్చకే
శ్రీమజ్జనకనన్దినీ రఘునన్దనార్పణమస్తు ॥ ౬ ॥

Arthapanchakam

pdf was typeset on June 9, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

